

per cridar les oques; «en diem *tirones*, també, en comptes d'*oques*» (1930). Veient un corb, volant, «el Comte Arnau el xiula, i ell es para, / amansit com *tirona* de corral», JMSagarra (C. Arnau, 174). En canvi a Tor de V. Ferrera anomenen *tiró* el gall dindi i *tirona* la seva femella (1932). A la formació de *tiró* pot haver ajudat la influència de *TIRAR*, pel moviment de l'animal que en caminar estira el coll endavant; i alguna imitació vaga de la seva veu. Això últim deu ser decisiu en el cas de *tirrit*, mena de moixó que vola al llarg de la costa del delta del Llobregat, que els pagesos i caçadors del Prat m'ensenyaren, amb l'explicació que va fent una veu semblant a *tirit/tirit* (1932). Altres ocells de nom i formació anàlegs, *AlcM*, *tirorillo*, *tiroli*; i onomatopeies o creacions expressives semblants: *tiroliro*, *tiroriro*, *tirorit*, *tirolet*, *tiroitaina*.

D'un crit semblant, el mot infantil *tirit* 'moixó'. Tant o més en aquest, però també en *tiró* i els altres, intervé *ti(t)* abreujament infantil o hipocorístic de *PE-TIT*. Amb aquest i amb aplicacions diverses, en part zoològiques, i en part personals, verbals etc., van: *tit*, *tita*,¹ *titar*, *titejar*, *tite(re)lla* 'cotoliu', *titeretit*, (*mestre*)*tites*, *titet*, *titeta*, *titeu*, *titi*, *titií* (en part ve del cast. amer. *titi*, 1612, 1739, *DECH* v, 511), *titina*,² *titinea*, *titineta*, *titinoia*, *titiis*,³ *titita*, *titiu*, *titiuer*,⁴ *tito* o *tivot*,⁵ *titó*,⁶ *titot*, *titol*, *titolua*, *titolla*, *titot(i)*, *tit-tit*, *titutí*, *tiu*, *tiues*, *tiula*. Sobre els uns basten les dades d'*AlcM*, per als altres veg. les notes. +*Titella* nom d'un moixó: «dels tudons les cantarelles, / els xiulets dels vius pigots, / el piteig de les *titelles* / i el garlar dels oriols», A. Clavé (*El Somni d'una Verge*, v. 23).

¹ *tita* men. 'gallinàcia silvestre' (crec la *polla d'aigua* o la *gallina de mar*, «Steinhühner», *Arx.* Lluís Salvador, *Die Bal.* II, 354); *Benac titagüera*, cpt. amb *güera* 'lloca' (HUERO, *DCEC/DECH*), figurada-ment: «saca-le-u de les mans aixo *titagüera*, porque no acabarà mai» «persona exageradament meticulosa, que retarda su modo de obrar para hacerlo todo con meticulosidad» (Ferraz, 102). — ² «Els pobres ropits i ses *titines* eren més respectats per lo petits, i pensar que també an aquests animalets, prop de Sóller, los cacen amb visc!», *Arx.* Ll. Salvador (p. 77). — ³ *La Font del Titit*: —? — Perquè hi cantava un ocell: Lluçà-StaEulàlia (1964). Notes del lingüista-zòleg Riegler sobre *titiit*, *-et*, *titi(er)ella* 'oreneta dels prats' («wiesenieper», *ASNSL* cXLVI, 125). — ⁴ Mall. *titiuer* «un que ven *titius* (aucellons)», *BDLC* VI, 137, i el mateix *AMAL* cover l'usa en un sentit com 'seuaç' (*BDLC* x, 394). — ⁵ «En lloc de *gall dindi* els val. diem *tivot* o *polit*» (J. G. M., «El Camí», 14-IV-34). «Però no ha d'encontrar vosté un *tito tan bo y gros*» [Escalante], *J. Flo. de L'Antigor*, Val. 1908, p. 16. *Tivot* tort. (cita a *envestigar*), Vergés Paulí (*Espurnes* v, 14); «pendre per novi a son cosí deixant a Lluçianet --- en el moc penjant com un *tivot*», Morales Sanmartín, *Idilis Llevantins*, 28.7f. — ⁶ Mallorca *titó* adj. 'bufó, boniquet', BFerrà (*Comèdies, IdOr* I, 119).

Tiró 'estirada', V. *tirar* *Tirocele*, V. *tiroide* *Ti-*

rocini, V. *tiró* I *Tiroga*, V. *trobiguera* *Tiroi*, *tiroia*, V. *tira* (*TIRAR*)

TIROIDE, del gr. *θυροειδής* 'semblant a una porta', gr. *θύρα* 'porta' (mot parent del ll. *fores* 'porta forana', *FORA*). □ 1.ª doc.: *DOrt.*; glàndula *tiròidica*, 1868, *SLitCosta*.

DERIV.: *Tiroidal*, *tiroidina*, *tiroiditis*. *Paratiroide*.

CPT.: *Tirocele* [1868]. *Tirosina* (millor +*tiroxina*), C₁₀H₁₁I₄NO₄, principi cristal·lí de la glàndula tiroide (format amb *ox-*, radical de *oxigen*).

Tirol, *tirola*, *tirolido*, V. *tirar* *Tirolet*, *tiroli*, *tiroliro*, V. *tiró* II *Tiroll*, V. *torroll* *Tirolles*, V. *tira* (*TIRAR*) *Tirona*, *tironada*, *tirorí*, *-orillo*, *-oriro*, *orit*, V. *tiró* II *Tirós*, V. *tirar* *Tirosina*, V. *tiroide* *Tiroteig*, *tirotejar*, *tirorella*, V. *tirar* *Tiroitaina*, V. *tiró* II *Tirot-lirot*, V. *taralliro* (*TARAL·LA*) +*Tiroxina*, V. *tiroide*

TIRRIA, probablement d'una espècie d'interjecció *trr*, que expressa despit. □ 1.ª doc.: 1768, *Rond. de Rondalles*, val.

«T.: enemiga, ojeriza, tirria: *insana oppositio*», Belv. «Tots juran de seguida: / —Guerra a mort an en Pitarra! — / --- / Escric la gatada / --- / per provà quina és la rahó / d'aquesta *tirria* obstinada», Pitarra (*El Boig de les Campanilles*, *Gata* II, 263). «- aquets mots bàrbaros! Té una bella *tirria* a tots los acabats en *-àlgia*, *-èpsia*, *-itis* etc.», Genís Aguilar (*Julita*, 8): «Un clatellot, per poc m'aixafa 'l nas --- però la por de que no 'm descobris --- m'obligà a empassar-me la *tirria*, que ja 'm feya pessigolles», Pons Mass. (*La Colla del Carrer* VI, 65).

Generosa embranzida: «--- Quina tristesa 'm fa que la meva mare també maleeixi an els que 'm volien perdre! Me sembla que no és tan santa com jo voldria, quan avorreix. Despullen-nos dels pensaments ronyosos d'odi i de ràbia, de *tirria* i de rancúnia, d'aquestes flors del mal que emmetzinarien la nostra ànima», Coromines (*Presons Im.* XVI, 213). Avui es pronuncia més aviat *tiria* en el P. Val. (Valor-Giner, 1950-5); «vajen vostés a llevar-li a ú la enrònea y la *tiria* que té a un atre», MGadea (*T. del Xè* I, 291), però és una reducció fonètica secundària, deguda al caràcter semiconsonàntic més accentuat que donen els valencians a la *ï* (cf. *bàrio*, *Boriol*, *sària* etc.).

Mot paral·lel al castellà **TIRRIA** [1517, *DCEC/DECH*], basc *tirri(a)*, port. *entirrado* «teimoso, obstinado» [entirriado, c. 1510]; formes comparables són l'al. dial. *tirren* 'molestar, turmentar', men. *tiranya* 'avorrició, ràbia, prevenció, ressentiment' (*BDLC* VIII, 263); port. *birra* 'túrria', i *embirrado* = *entirrado*; napol. *tirria* 'stizza': «La vecchia --- venne 'n tanta *tirria*, che, perdenno la vùsciola de la fremma e --- auzato la tela de l'apparato, fece vedere la scena voscareccia...» (horripilant pelam...), c. 1630, G. Basile, *Lo Cunto de li Cunti* (ed. 1891, 10).

DERIV.: *Tirriós* val. (*-iri*) 'rancuniós': «El gos del hortolà --- eixe gos és paregut / a eixos hòmens *tirjo-*